

Làia de Abumada

ESPIRITUALS
SENSE RELIGIÓ

FRAGMENTA EDITORIAL

ÍNDEX

Publicat per	FRAGMENTA EDITORIAL Plaça del Nord, 4, pral. 1.ª 08024 Barcelona www.fragmenta.cat fragmenta@fragmenta.cat
Collecció	ASSAIG, 33
Consell assessor	PERE LLUÍS FONT FRANCESC-XAVIER MARÍN JOSEP OTÓN FRANCESC TORRALBA AMADOR VEGA
Primera edició	MARÇ DEL 2015
Producció editorial	IGNASI MORETA
Producció gràfica i fotografies	INÈS CASTEL-BRANCO
Imatge de la coberta	«IMMERSIÓ 039», D'ORIOL TEXIDOR (2015) Pols ambiental sobre làmina de cautxú, 42 x 29,7 cm
Impressió i relligat	ROMANYÀ VALLS, SA
© 2015	EULÀLIA DE AHUMADA BATLLE pel text
© 2015	FRAGMENTA EDITORIAL, SL per aquesta edició
Dipòsit legal	B 5.042-2015
ISBN	978-84-15518-15-0
	RESERVATS TOTS ELS DRETS

<i>Pròleg</i>	7
I L'art. Espiritualitat sense déus ORIOL TEXIDOR	17
II El cant. Espiritualitat arrelada LÍDIA PUJOL	35
III La poesia. Espiritualitat generosa CARLES DUARTE	51
IV La terra. Espiritualitat compassiva GUSTAVO DUCH	69
V La meditació. Espiritualitat natural LAIA MONSERRAT	85
VI La salut. Espiritualitat amorosa JOSEP M. VIGATÀ	101
VII La cultura. Espiritualitat secular AGUSTÍ PÀNIKER	117
VIII La música. Espiritualitat activa NATXO TARRÉS	133
IX L'educació. Espiritualitat de la interioritat TERESA GUARDANS	151

X	La família. Espiritualitat sense etiquetes MARIA ROSA LLOVERAS I IGNASI DIES	169
XI	La filosofia. Espiritualitat sostenible JORDI PIGEM	185
XII	L'acció. Espiritualitat encarnada JAUME GUILLAMON VILLALBA	205
XIII	El cos. Espiritualitat orgànica ANNA CAIXACH	221
XIV	L'economia. Espiritualitat compromesa JOAN ANTONI MELÉ	237
	<i>Bibliografia</i>	257

PRÒLEG

ESPIRITUALS SENSE RELIGIÓ és un títol contundent que es presenta davant el lector a pit descobert, amb la força d'una afirmació que no admet objeccions i que, en no deixar-se acompanyar per cap signe d'interrogació, ni tan sols s'empara en la possibilitat del dubte. És un títol que contempla dues paraules que al llarg dels segles han estat considerades complementàries, possibilitadores l'una de l'altra, però que ara i aquí es presenten distanciades per una preposició que resta en comptes de sumar, que es posiciona clarament per una d'elles exclouent-ne l'altra. És un títol que, d'entrada, trepitja fort, però després, en l'interior, es belluga amb respecte i delicadesa, acompanyat per la força de moltes certes. El títol ha estat fruit d'un llarg temps de gestació, d'un consens entre les persones entrevistades, l'autora i els editors per trobar aquell que expressés millor el contingut i sota el qual s'hi reconeguessin els que hi participaven. En definitiva, és un títol que necessita una explicació, perquè és necessari saber de què i de qui parlem quan fem una afirmació amb aquesta *delicada* contundència. Ara més que mai ens cal definir, tot i ser conscients que en el mateix moment que una definició es consolida, ja es devalua i en neix una altra de nova; duren poc temps, però tanmateix les definicions

ens proporcionen un punt de partida per elaborar-ne més i seguir avançant.

Considerem *spirituals* en aquest llibre —perquè així s’hi consideren els entrevistats— aquelles persones que, al marge o a la frontera de la religió, troben altres camins per transcendir-se, per meravellar-se i encarnar-se: la natura, el silenci, el compromís, l’art, la ciència, la cultura, el coneixement... Considerem *religió* —perquè així ho consideren— la institució religiosa que sovint segresta el missatge originari i l’encapsula en dogmes i creences que obstaculitzen la possibilitat de l’experiència.

Però ¿és possible una espiritualitat sense religió? ¿El marc religiós és l’únic on l’espiritualitat es pot desplegar? ¿Existeix una espiritualitat desvinculada de la religió? Aquestes preguntes fa temps que apareixen en debats de pensadors i profetes, a remolc de l’evidència d’una nova manera de ser persona en el món que fa temps que es gesta. El llibre neix de la necessitat de saber fins a quin punt tot allò que plantegen, auguren o neguen, ja s’està vivint i de quina manera. Dóna paraula a una espiritualitat que vessa més enllà, més ençà i més endins de les religions; que tot just baluceja fora de la llera institucional, somoguda encara per la consciència de néixer a quelcom de nou.

En aquest procés magmàtic, on tot està per fer i tot s’està fent, es fa difícil definir. Quan la religió va sacralitzar una part del llenguatge laic, va sostreure a la resta la capacitat d’expressar conceptes religiosos; així, malgrat que no es pertany a una estructura religiosa, es fa necessària la utilització del seu llenguatge per expressar la sacralitat de l’experiència. Cal fer, doncs, un esforç de creació lingüística per explicar l’espiritualitat al marge o a la frontera de la religió i també

de recuperació del sentit de les paraules religioses que han estat segrestades i mal interpretades al llarg dels segles. Un esforç —en aquest cas, de comprensió— és el que també es demana al lector per capir subtils matisos, perquè les persones entrevistades fan servir el llenguatge religiós, però sovint amb una simbologia que convida a fer un salt a l’altra riba. Hom pot pensar que les entén, però moltes vegades es troben més enllà del que es pot entendre, perquè anuncien un futur que s’intueix, però que s’esmuny encara de la comprensió racional. Així, l’aprehensió de l’experiència aliena només pot ser acollida i passada pel sedàs de la pròpia, sense caure en la temptació de comparar-la amb els paràmetres religiosos existents.

El llenguatge que expressa l’espiritualitat i la religió tant divideix com aplega, perquè les paraules aclareixen, però també confonen si no entenem de què i des d’on ens parlen. Així, les persones entrevistades expliquen, amb un llenguatge que forma part del context religiós, que l’espiritualitat rau en una experiència que no té paraules; que conforma la vida i que s’encarna en la quotidianitat del món; que té una litúrgia i unes formes que li són pròpies, practicades en solitari o de forma comunitària... ¿Quina és, doncs, la diferència? Una voluntat, expressada lliurement, de voler viure l’espiritualitat al marge o a la frontera de les estructures religioses, perquè no responen a les seves necessitats, perquè no les consideren necessàries.

Quan parlem d’*institució* o d’*estructures* religioses, ens referim a les de l’Església catòlica, que ha estat durant segles l’únic marc religiós i cultural en el nostre país, marc dins el

qual s'han educat la majoria de les persones entrevistades. Algunes, durant un temps, han format part de l'Església, però després se n'han allunyat; altres, se'n senten part perquè s'identifiquen amb el missatge cristià, però tenen unes altres formes de viure'l i d'expressar-lo; també n'hi ha que mai no hi han tingut cap relació. La majoria d'elles també han tingut coneixement i influències d'altres tradicions religioses, però tampoc no han volgut formar-ne part.

Viuen «sense religió», però no d'esquena ni en contra del fet religiós ni de la saviesa de les tradicions religioses. Sovint es diu de l'espiritualitat que fa un sincretisme de les religions, que accedeix a l'espiritual sense passar per les tradicions, que és una eina d'autoajuda, que només es mira el melic i que no toca de peus a terra. No és aquest el cas de les persones entrevistades, perquè llegeixen i poun de les tradicions tot buscant resposta a les seves preguntes. La seva espiritualitat no està deslligada de la seva saviesa, perquè en reconeixen el valor. Al mateix temps, veuen la necessitat de superar les estructures religioses, d'anar més enllà, però no només de les religions sinó, en general, dels paràmetres pels quals es regeix la societat occidental, amb els quals són molt crítics: defensen el valor de *ser* persona per damunt del materialisme i de la cultura del *fer* i del *tenir*.

Volen deixar el món millor de com l'han trobat i tenen clar que això es fa amb el compromís del dia a dia, que és un compromís global perquè consideren que tot està interconnectat. És per això que accepten la responsabilitat de ser els protagonistes de la seva vida i no volen fer el que toca, sinó el que creuen que han de fer. I allò que fan és allò que són. No hi ha diferències, perquè la seva espiritualitat està arrelada, encarnada, toca de peus a terra. Els seus projectes de vida

són l'encarnació de la seva espiritualitat, són ells mateixos. No és que facin un projecte concret, sinó que ells *són* allò que fan. No hi ha divisió, sinó completa.

Parlen poc de Déu. Alguns s'hi senten identificats; altres, no. De vegades no els agrada el nom i en trien un altre amb el qual se senten més còmodes. En aquest tema hi ha un denominador comú: se li digui *Déu* o d'una altra manera, existeixi Déu o no, l'*amor* és la seva inspiració, el que dona sentit a cada vida.

Estimen la terra i el cel, i defensen unes relacions més respectuoses i sostenibles. Senten la necessitat de viure d'una altra manera, més connectats amb l'entorn, amb la natura, i també més connectats amb si mateixos. La vida al camp els permet *ser* d'una forma més autèntica, però no és l'única, perquè també a la ciutat es pot viure d'aquesta manera si hi ha silenci interior i plena consciència. Sigui en el camp o enmig del brogit de la ciutat, el silenci i la reflexió són imprescindibles. Els agrada la solitud, però, com ja s'ha dit, no se senten sols, sinó interconnectats, relacionats amb tot, formant part d'un tot. El cultiu de l'ésser i de les relacions és essencial: expandeixen allò que són i comparteixen en comunitats d'interessos allò que viuen.

No volen anar en contra de res, sinó sempre a favor, sumant i no restant.

Ni ells mateixos —diuen— saben cap a on van. El seu és un camí de present i de presència, que es fa cada dia.

Les persones entrevistades viuen la seva espiritualitat, la reconeixen i l'encarnen; i a més, la tenen suficientment verba-

litzada per poder-la explicar. A l'hora de fer la tria vam cercar persones que estiguessin immerses en àmbits tan diversos com fos possible: l'art, el cant, la poesia, l'humanisme, la meditació, la salut, la cultura, la música, l'educació, la família, la filosofia, l'acció, el cos i l'economia. I dins d'aquests àmbits, no buscàvem persones que fossin públicament reconegudes com a espirituals, sinó persones «sense etiquetes» que visquessin la seva espiritualitat sense significar-se, tant en l'àmbit privat com públic.

Ens interessava que estiguessin dins una franja d'edat determinada: entre quaranta i seixanta anys, aproximadament. Consideràvem que les més grans, amb més trajectòria vital dins un marc social i religiós determinat, tindrien un discurs intel·lectual més elaborat sobre el qual recolzar la seva experiència. Altrament, les més joves, menys condicionades per la religió, potser també menys necessitades del discurs intel·lectual per recolzar una experiència més compartida socialment, apuntarien, amb el seu viure, cap a les formes del futur. I així ha estat, en general: els més joves han explicat el que ja s'està vivint i els grans han raonat la seva manera de viure; i també hi ha qui ha mostrat, en certs temes, alguna discrepància lingüística; per exemple, a l'hora de definir el moment actual en termes de *nou* o *vell paradigma*; perquè mentre uns se senten en trànsit cap a quelcom de nou que s'anuncia, altres consideren que res no ho és. És per tot plegat que hem considerat interessant que en el llibre s'anessin alternant uns i altres per complementar-se i explicar-se mútuament.

Tots els *espirituals* tenen un comú denominador: l'atenció plena, exquisida i discreta que han mantingut en cada conversa, la disponibilitat i la qualitat del temps que hi han dedi-

cat, fruit del convenciment que la relació amb les persones és, en si mateixa, *espiritualitat*, que cada persona és sagrada.

En el curs de la conversa, tots ells han parlat de llibres, citacions bibliogràfiques, autors, companys de camí que els han suscitat preguntes i confirmat certes. És per això que cada entrevista parteix d'una citació textual que ha suggerit la persona en algun moment del diàleg. Ens ha semblat que no calia posar-hi notes perquè destorbaven la lectura, però tampoc no volíem privar el lector de la riquesa dels textos recomanats. És per això que hem afegit al final del llibre una bibliografia amb tots els llibres citats.

En la tria de les persones, també ha influït un element personal que igualment forma part d'aquest llibre. Les he escollides perquè m'interessaven i sabia del cert que m'hi entendria. I si jo m'hi entenia, si m'interessava el que deien, sabia que el lector s'hi entendria i s'interessaria pel seu discurs. La intuïció i l'empatia són, per mi, dues eines imprescindibles per escriure un llibre d'aquestes característiques. Si hi ha sintonia, em veig capaç de donar veu als altres perquè, d'alguna manera, o en algun moment, també diuen allò que penso o sento. La persona entrevistada hi ha de posar el cor, però jo també l'hi poso.

Quan les convidava a formar part d'aquest llibre, estava convençuda que ho feia a una aventura que no sabia cap a on ens duria. I així ha estat: tant pel que fa al llenguatge com a l'experiència ens hem bellugat en un terreny de certes que costen de verbalitzar. Posar-les sobre el paper no ha estat feina fàcil. Ha suposat un treball en equip d'entrevistadora/

entrevistats a fi de trobar la paraula adient per explicar allò que volia ser expressat. Això ha comportat una acurada revisió del text, correcció de matisos o reelaboració de respostes en què de vegades no es veien reflectits, fins aconseguir que s'hi sentissin. He intentat ser una fidel escrivana i també una esculptora precisa per extreure de la pedra la figura que maldava per sortir-ne. He transcrit fidelment les seves paraules i he omplert els buits que deixava la sorpresa. Crec que en la literalitat rau l'originalitat de les persones, i aquesta comporta una fidelitat absoluta a les paraules pròpies de la persona entrevistada. I cal també respectar els seus silencis; no s'ha de dir ni allò que calla, ni allò que diu de més perquè no ho pot callar.

¿Ho diuen tot? No cal. Diuen el que volen dir, o el que saben, poden o els ve de gust dir. Les meves preguntes mai no han anat més enllà dels seus límits —dels que es posen ells o em posen a mi. De vegades tinc la sensació que fan un monòleg, que parlen per a si mateixes i que els va bé fer-ho, es clarifiquen; és com si la meva gravadora i jo fóssim circumstancials, gairebé invisibles. No deixa de sorprendre'm que les persones parlin d'una tirada; potser ja ho han pensat, potser ja ho tenen molt verbalitzat, potser els genero confiança. Sigui com sigui, tant en l'entrevista personal com en el llibre intento fer la mínima nosa possible al seu discurs, no interrompre'l. Escolto en silenci i em converteixo en testimoni privilegiat d'ànimes que s'esbatanen.

Al principi del pròleg explicàvem la necessitat de saber fins a quin punt hi ha espiritualitat fora de les religions, i si ja s'està vivint i de quina manera. Després de la lectura d'aquest

llibre, ben segur que molts lectors diran que haver-ne n'hi ha, però també estaran d'acord que encara és aviat per extreure'n conclusions o generalitzar. Aquest llibre només pretén ser una mostra, un tast divers que ens ajudi en aquest trànsit. Sí que podem afirmar que les persones entrevistades —i tantes altres actualment— mostren la necessitat de fer ús de la seva llibertat per anar directament a la font sense passar per la forma. Estem passant de la uniformització de les religions a la multiplicitat de camins, diguem-ne, «religiosos». És un fet, malgrat que ens entestem a no fer-ne cas, o a anar-hi en contra, a jutjar si és bo o no ho és, a sentenciar-lo abans d'escoltar tot allò que ens aporta. Les persones entrevistades tampoc no volen dogmatitzar sobre el que viuen: intenten entendre-ho, però sobretot explicar-ho; comparteixen la seva experiència vital perquè ens faci de mirall i ens interpelli.

Les seves conviccions i el seu testimoniatge, edificats damunt la coherència, l'honestetat i la certesa, ens conviden a obrir-nos, malgrat els clarobscur del segle, a l'infinit procés creador del qual formem part.

I

L'ART ESPIRITUALITAT SENSE DÉUS

Oriol Texidor

Davant dels excessos d'agitació, de dispersió mental i dels innombrables cultes a realitats falses als quals estem sotmesos en les societats actuals, m'ha semblat molt oportú contribuir a crear un espai i unes imatges que afavoreixin el recolliment, la concentració i, en definitiva, un millor apropament a la nostra veritable naturalesa.

ANTONI TÀPIES

—Aquest és un manifest que fa Antoni Tàpies l'any 1996. Em sembla un acte de generositat i de bondat absoluta que, des de l'art, envii aquest missatge als joves de la universitat.

—*¿Creus que la religió actualment no és capaç de fer arribar un missatge com aquest?*

—És el problema que molts ens hem trobat amb les religions: jo, quan m'hi he intentat acostar, no m'he sentit representat ni pel que veia ni pel que em proposaven. En canvi, oferir senzillament un espai de reflexió —com aquest d'Antoni Tàpies a la Universitat Pompeu Fabra— perquè cadascú hi entri, senti i visqui la seva pròpia experiència, em sembla preciós.

ORIOI TEXIDOR (1974). Arquitecte i artista plàstic. Creador del projecte artístic «FE».